

دانشگاه الزهرا (س)

دانشکده‌ی تاریخ، ادبیات و زبان‌های خارجی

پایان‌نامه جهت اخذ درجه‌ی کارشناسی ارشد

گروه زبان‌شناسی

رشته آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان

بررسی مقایسه‌ای ظرفیت فعل

در زبان فارسی و ترکی آذربایجانی بر مبنای دستور وابستگی

استاد راهنما:

فریده حقین

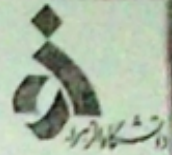
استاد مشاور:

آزینا افراشی

دانشجو:

ربابه تقی‌زاده زنوز

۱۳۹۱

بسمه تعالی

صورت جلسه‌ی دفاع از پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد

شماره ۵۷۹
شماره ۹۱/۶/۱۸

نسخه‌ی تحصیلات تکمیلی نسخه پرونده دانشجو نسخه مالی

نام و نام خانوادگی دانشجو: ربابه تقی زاده زنوز شماره‌ی دانشجویی: ۸۸۲۱۹۸۰۰۱ نام رشته: آموزش زبان فارسی به

غیر فارسی زبانان

شماره درس پایان نامه: ۱۹۸۱۹۸۰۳۶ تعداد کل واحد پایان نامه: ۴ واحد

عنوان پایان نامه: "بررسی مقایسه‌ای ظرفیت فعل در زبان فارسی و ترکی آذربایجانی بر مبنای دستور وابستگی"

تاریخ دفاع از پایان نامه: ۹۱/۶/۱۸

نتیجه‌ی نهایی دفاع: قبول مردود

نمره‌ی درس پایان نامه: (به عدد) ۱۹/۸ عالی بسیار خوب خوب

اعضای هیأت داوری پایان نامه:

نام و نام خانوادگی	سمت	امضا
خانم دکتر فریده حق‌بین	استاد راهنما	
خانم دکتر آزیتا افراشی	استاد مشاور	
آقای دکتر فرهاد ساسانی	داور داخلی	
آقای دکتر سید مهدی سمائی	داور خارجی	

نام و نام خانوادگی رئیس یا مدیر تحصیلات تکمیلی دانشگاه

امضا

۹۱/۶/۱۸

نام و نام خانوادگی مدیر گروه

امضا

برپایه‌ی مصوبه‌ی شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه مورخ ۸۹/۳/۲۵ دانشجو تا دو ماه بعد از تاریخ دفاع () باید
پایان نامه تصحیح و صحافی شده را تحویل دهد، در غیر این صورت از نمره دفاعیه او یک نمره کسر خواهد شد.

اعضای کارشناس تحصیلات تکمیلی دانشگاه

تاریخ تحویل پایان نامه:

امضای مدیر تحصیلات تکمیلی دانشگاه

نمره نهایی پس از اعمال مصوبه‌ی فوق:

فهرست علایم و اختصارات

فا ← فاعل

مت ← مفعول مستقیم

مفح ← مفعول حرف اضافه‌ای

متمق ← متمم قیدی

تم ← تمیز

متب ← متمم بندی

مس ← مسند

متاج ← متمم اجباری

متاخ ← متمم اختیاری

فابند ← فاعل بندی

نحوه نمایش هسته و وابسته‌های آن در داخل جمله:

[هسته] (هسته به صورت پررنگ داخل کروشه نشان داده می‌شود)

[متاج]

[متاخ()]

[افزوده عام-]

[افزوده خاص/]

علائم آوانگاری استفاده شده برای همخوان‌ها

L	ل	Z	ض	D	د	B	ب
M	م	T	ط	Z	ذ	P	پ
N	ن	Z	ظ	R	ر	T	ت
V	و	ğ	غ	Z	ز	S	ث
H	ه	F	ف	ʒ	ژ	dʒ	ج
y	ی	Q	ق	S	س	tʃ	چ
		K	ک	ʃ	ش	h	ح
		G	گ	S	ص	X	خ

علائم استفاده شده برای واژه‌ها

u	او	e	اِ	a	آ
i	ای	o	أ	æ	آ

علائم برخی از حروف زبان ترکی که در زبان فارسی موجود نمی‌باشد

ایء	ا	او ^۷	Ü	اؤ	Ö
-----	---	-----------------	---	----	---

فهرست

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات پژوهش
۱	۱-۱- بیان مسئله
۲	۲-۱- پرسش‌های پژوهش
۳	۳-۱- فرضیه‌های پژوهش
۳	۴-۱- هدف‌های پژوهش
۴	۵-۱- روش‌شناسی پژوهش
۵	۶-۱- سازماندهی پژوهش
	فصل دوم: پیشینه‌ی پژوهش
	مقدمه
۷	۱-۲- پژوهش‌های زبان فارسی
۷	۱-۱-۲- سیامک مهاجر قمی (۱۹۷۸)
۸	۲-۱-۲- امید طیب‌زاده (۱۳۸۰)
۱۱	۳-۱-۲- امید طیب‌زاده (۱۳۹۱)
۱۲	۴-۱-۲- شهرام احدی (۲۰۰۱)
۱۳	۵-۱-۲- جانان‌تان دهداری (۲۰۰۶)
۱۵	۶-۱-۲- رسولی و همکاران (۲۰۱۱)
۱۷	۷-۱-۲- فریده حق‌بین (۱۳۸۲)
۱۷	۲-۲- پژوهش‌های زبان ترکی
۱۸	۱-۲-۲- حسن احمدی گیوی (۱۳۸۳)
۱۹	۲-۲-۲- بهزاد بهزادی (۱۳۸۶)
۲۰	۳-۲-۲- وقار سلطانزاده (۲۰۱۲)
۲۱	۴-۲-۲- زاهدی و بازیان (۱۳۸۷)
۲۳	۳-۲- جمع‌بندی

فصل سوم: مبانی نظری

- ۲۶ ۱-۳- شاخه‌ها و مکاتب دستور وابستگی
- ۲۷ ۲-۳- مفهوم وابستگی
- ۲۷ ۳-۳- نمایش نموداری ساختار وابستگی
- ۲۹ ۴-۳- دستور وابستگی؛ مشابهت‌ها و تفاوت‌ها
- ۳۰ ۱-۴-۳- جایگاه فعل
- ۳۰ ۲-۴-۳- جایگاه فاعل
- ۳۰ ۳-۴-۳- جایگاه سلسله مراتبی
- ۳۱ ۴-۴-۳- نبود گره‌های گروهی
- ۳۲ ۵-۴-۳- هسته و وابسته
- ۳۴ ۶-۴-۳- هسته فعلی یا فعل مرکزی در جمله
- ۳۵ ۷-۴-۳- اصطلاحات و مفاهیم
- ۳۵ ۸-۴-۳- انواع و تعداد وابسته‌های فعل
- ۳۶ ۵-۳- وابسته‌های فعل در دستور وابستگی
- ۳۷ ۶-۳- روابط وابستگی اسم
- ۳۷ ۷-۳- هسته و پیرو در یک عبارت اسمی
- ۳۸ ۸-۳- مفهوم واژه ظرفیت
- ۳۸ ۱-۸-۳- رویکردهای مختلف به پدیده ظرفیت
- ۳۹ ۲-۸-۳- سطوح ظرفیت
- ۴۰ ۳-۸-۳- چارچوب رویدادهای خرید
- ۴۲ ۹-۳- ظرفیت نحوی و وابسته‌های فعل
- ۴۲ ۱-۹-۳- متمم‌های اجباری

- ۴۲ ۲-۹-۳- متمم‌های اختیاری و افزوده‌ها
- ۴۳ ۳-۹-۳- افزوده‌ها
- ۴۴ ۱۰-۳- جمع‌بندی

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

مقدمه

- ۴۷ ۱-۴- بررسی تطبیقی اجزای جمله در زبان فارسی و ترکی
- ۴۷ ۱-۴-۱- جمله در زبان ترکی و فارسی
- ۴۷ ۴-۱-۲- آوا در زبان ترکی و فارسی
- ۴۸ ۴-۱-۳- انواع کلمه در زبان ترکی و فارسی
- ۴۸ ۴-۱-۴- فعل در زبان ترکی
- ۴۸ ۴-۱-۵- اقسام جمله از حیث فعل در زبان ترکی
- ۴۸ ۴-۱-۵-۱- جمله‌ی فعلی
- ۴۹ ۴-۱-۵-۲- جمله‌ی اسنادی
- ۴۹ ۴-۱-۵-۳- جمله بی‌فعل
- ۴۹ ۴-۱-۵-۱-۳- برخی از جمله‌های تعارفی
- ۴۹ ۴-۱-۵-۲-۳- برخی از جمله‌های پرسشی
- ۴۹ ۴-۱-۵-۳-۳- برخی از جمله‌های تعجبی
- ۴۹ ۴-۱-۵-۴-۳- برخی از جمله‌های دعایی، نفرینی و آرزویی
- ۴۹ ۴-۱-۵-۵-۳- جمله‌هایی که دارای پرسشواژه هستند
- ۴۹ ۴-۱-۶- حالت‌های اسم در زبان ترکی
- ۵۰ ۴-۲- فعل
- ۵۳ ۴-۲-۱- اسم (در نقش متمم مستقیم) + فعل بسیط
- ۵۳ ۴-۲-۲- مسند + فعل سببی «کردن»

- ۵۳ ۳-۲-۴- متمم حرف اضافه‌ای + فعل بسیط
- ۵۳ ۴-۲-۴- جملات اسنادی ناقص
- ۵۳ ۵-۲-۴- فاعل + فعل بسیط
- ۵۳ ۶-۲-۴- فعل‌های مرکب جداشدنی
- ۵۴ ۳-۳-۴- فعل در زبان ترکی
- ۵۴ ۱-۳-۴- فعل‌های میانوندی
- ۵۴ ۲-۳-۴- کثرت و تنوع و گستردگی ساخت‌ها و ساختارهای فعل در زبان ترکی
- ۵۵ ۳-۳-۴- باقاعده بودن همه‌ی فعل‌های ترکی
- ۵۵ ۴-۳-۴- وجود ساختارها و گونه‌های دیگر مقولات دستوری غیرفعلی
- ۵۶ ۵-۳-۴- لفظ‌ها و مصدرهای جداگانه برای حالت‌های مختلف وقوع یک فعل
- ۵۶ ۶-۳-۴- گزینش فعل‌های مناسب شخصیت هر کس
- ۵۷ ۷-۳-۴- اختصاص مصدر و لفظ ویژه برای هر یک از انواع خاص یک فعل واحد
- ۵۷ ۸-۳-۴- ترکیبات فعلی وسیع مرکب از اعضای بدن با معنی‌های مجازی
- ۵۸ ۹-۳-۴- نام‌آواهای ریشه‌ی فعل
- ۵۸ ۱۰-۳-۴- فعل‌های ساده‌ی بی‌جانشین در زبان ترکی
- ۵۸ ۴-۴- روش تحقیق
- ۶۱ ۵-۴- تقسیم‌بندی صوری فعل‌ها
- ۶۲ ۱-۵-۴- فعل‌های تک‌جزئی یا ساده
- ۸۵ ۲-۵-۴- فعل‌های غیرساده
- ۱۰۱ ۳-۵-۴- فعل ربطی (اسنادی)
- ۱۰۵ ۴-۵-۴- تفاوت نوع عمل «بودن»، «شدن» و «کردن»
- ۱۰۶ ۵-۵-۴- فعل ربطی استن/بودن
- ۱۰۷ ۶-۵-۴- فعل ربطی شدن

- ۱۱۶ ۴-۵-۷- فعل‌های وجهی
- ۱۲۱ ۴-۵-۸- فعل‌های کمکی
- ۱۲۳ ۴-۶- فرایندهای تغییر ظرفیت
- ۱۲۳ ۴-۶-۱- متعدی‌سازی
- ۱۲۴ ۴-۶-۱-۱- فعل لازم و متعدی در زبان ترکی
- ۱۲۴ ۴-۶-۱-۱-۱- فعل ناگذر
- ۱۲۴ ۴-۶-۱-۱-۱-۱- فعل ناگذر ناستورمند (لازم بی‌قاعده)
- ۱۲۵ ۴-۶-۱-۱-۲- فعل ناگذر دستورمند (لازم باقاعده)
- ۱۲۵ ۴-۶-۱-۲- فعل گذرا (متعدی)
- ۱۲۵ ۴-۶-۱-۲-۱- فعل گذرای ناستورمند (متعدی بی‌قاعده)
- ۱۲۵ ۴-۶-۱-۲-۲- فعل گذرای دستورمند (متعدی باقاعده)
- ۱۲۶ ۴-۶-۲- ساخت‌های فعل سببی در زبان فارسی
- ۱۲۶ ۴-۶-۲-۱- ساخت‌های سببی ساده
- ۱۲۶ ۴-۶-۲-۱-۱- سببی‌های ریشه‌ای
- ۱۲۷ ۴-۶-۲-۱-۲- سببی‌های تکوازی
- ۱۲۷ ۴-۶-۲-۱-۳- سببی‌های کمکی
- ۱۲۷ ۴-۶-۲-۲- ساخت‌های سببی مرکب
- ۱۲۸ ۴-۶-۲-۱- فعل سببی دارای معنای ضمنی مثبت
- ۱۲۸ ۴-۶-۲-۲- فعل سببی دارای معنای ضمنی منفی
- ۱۲۸ ۴-۶-۲-۳- فعل سببی فاقد معنای ضمنی
- ۱۲۹ ۴-۶-۳- فعل سببی در زبان ترکی آذربایجانی
- ۱۲۹ ۴-۶-۳-۱- فعل گذرای دو درجه‌ای = دومفعولی
- ۱۳۰ ۴-۶-۳-۲- فعل‌های گذرای سه‌درجه‌ای (متعدی سه مفعولی)

- ۱۳۰ - ۴-۳-۳- فعل‌های گذرای چهار درجه‌ای
- ۱۳۱ - ۴-۶-۴- سببی‌سازی: فرآیند گسترش دهنده‌ی تعداد موضوع‌ها
- ۱۳۱ - ۴-۶-۵- فعل مجهول
- ۱۳۲ - ۴-۶-۵-۱- موارد استعمال فعل مجهول
- ۱۳۳ - ۴-۶-۵-۲- ساختار فعل مجهول در زبان ترکی
- ۱۴۳ - ۲-۷- جمع‌بندی

فصل پنجم: نتیجه‌گیری

- ۱۴۵ مقدمه
- ۱۴۵ - ۵-۱- مروری بر فصل‌های پیشین
- ۱۴۷ - ۵-۲- بررسی پرسش‌ها و فرضیه‌ها
- ۱۴۸ - ۵-۲-۱- سوال اول پژوهش
- ۱۵۱ - ۵-۲-۲- سوال دوم پژوهش
- ۱۵۲ - ۵-۲-۳- سوال سوم پژوهش
- ۱۵۳ - ۵-۲-۴- سوال چهارم پژوهش
- ۱۵۴ - ۵-۳- دست‌آوردهای پژوهش
- ۱۵۴ - ۵-۴- پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده
- واژه‌نامه‌ی فارسی-انگلیسی
- واژه‌نامه‌ی انگلیسی-فارسی

چکیده

دو زبان فارسی و ترکی آذربایجانی همیشه باهم در ارتباطی تنگاتنگ بودند و از جنبه‌های مختلف زبانی روی هم تاثیر گذاشته‌اند. این ارتباط و تاثیرپذیری منجر به تغییرات و ایجاد تداخل زبانی در میان این دو زبان شده که تاثیرات مثبت یا منفی می‌تواند داشته باشد. در این پژوهش به منظور آشنایی بیشتر با چگونگی ارتباط این دو زبان به بررسی یکی از عناصر مهم زبانی، یعنی فعل، از لحاظ ظرفیت نحوی آن برمبنای دستور وابستگی پرداخته شد. برای انجام این کار فعل‌هایی از کتاب «عزاداران بیل» نوشته‌ی غلامحسین ساعدی و معادل ترکی آن‌ها انتخاب و به‌طور تطبیقی بررسی شده است. بدین ترتیب که متمم‌های اجباری و اختیاری هر کدام از فعل‌های انتخاب شده به‌همراه جمله‌ای که فعل مورد نظر به‌کار رفته است مشخص شده است. نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان دهنده‌ی وجود شباهت در رفتار بیشتر فعل‌های هم معنی (۸۵ درصد فعل‌ها) بود، از طرف دیگر این شباهت‌های نحوی منجر به ترجمه‌ی تحت‌اللفظی فعل‌ها و ایجاد تداخل منفی در یادگیری و آموزش هر یک از این دو زبان به زبانوران زبان دیگر می‌شود. متعلق بودن این دو زبان به خانواده‌های زبانی مختلف و متفاوت بودن گروه زبانی آنها نیز از دلایل وجود دشواری‌های موجود در آموزش و یادگیری این دو زبان برای زبانوران همدیگر می‌باشد.

کلید واژه‌ها: فعل، دستور وابستگی، ظرفیت، متمم اجباری، متمم اختیاری، افزوده

فصل اول:

کلیات پژوهش

۱-۱- بیان مسئله

هر زبانی که بشر به آن تکلم می‌کند دارای مجموعه‌ای از قواعد و روابط دستوری غنی است. از نظر هومبولت^۱ همه‌ی زبان‌ها در چارچوب رده‌شناسی زبانی به سه دسته تقسیم می‌شوند و آن طبقات سه‌گانه عبارتند از: زبان‌های تک‌هجایی^۲، زبان‌های پیوندی^۳ و زبان‌های تصریفی^۴ (روبیتر، ۱۳۷۰: ۳۷۶).

زبان ترکی آذربایجانی که در منطقه‌ی شمال غرب ایران رایج است، جزو شاخه‌ی اوغوز زبان ترکی^۵ است که خود به زبان‌های آلتاییک^۶ متعلق است. ویژگی عمده‌ی آن پیوندی^۷ بودن نظام واژگانی و وجود همخوان‌ها و واکه‌های ویژه در نظام آوایی آن است و با زبان فارسی که جزو زبان‌های هند و اروپایی است و خاصیت تصریفی دارد، تفاوت فاحشی در نظام آوایی، صرفی و نحوی دارد. از این رو زبان ترکی آذربایجانی در مقایسه با زبان‌های کردی، گیلکی، لری و... تفاوت بیشتری با زبان فارسی دارد (زند، ۱۳۸۱: ۱۷۶). و این می‌تواند مشکلاتی را برای زبانوران دو زبان در زمینه‌ی آموزش زبان و تکلم ایجاد نماید.

^۱ - Humboldt

^۲ - Syllabic Languages

^۳ - Agglutinative languages

^۴ - Flecional languages

^۵ - برای خانواده‌ی زبانی ترکی شامل زبان‌ها و لهجه‌های ترکی شاخه اوغوز (ترکی آذربایجانی، ترکیه، ترکمنی و قاقاووز)، ازبکی، قرقیزی، قزاقی و غیره از عبارت انگلیسی Turkic Language family استفاده می‌گردد، اما برای اشاره به ترکی ترکیه (اصطلاحاً ترکی استانبولی)، Turkish به کار می‌رود، هر چند که بعضاً در نوشته‌های غیر تخصصی از Turkish به جای Turkic استفاده می‌کنند.

^۶ - Ural- Altaic

^۷ - Agglutinative

با توجه به اینکه زبان فارسی نه تنها به عنوان یک زبان خارجی به غیر فارسی‌زبانان خارجی آموزش داده می‌شود بلکه به عنوان زبان دوم غیرفارسی‌زبانان ایرانی نیز همواره در داخل ایران آموزش داده می‌شود و با در نظر گرفتن این مسئله که ایران جامعه‌ای چندزبانه است که علاوه بر زبان فارسی، زبان‌های دیگری نیز در آن به کار می‌رود. باید به نحوه‌ی آموزش زبان فارسی به عنوان زبان رسمی کشور به غیر فارسی‌زبانان ایرانی نیز توجه داشت. در این تحقیق سعی بر آن شده است تا با بررسی تفاوت ساختارهای فعلی این دو زبان و نقش آن در یادگیری زبان فارسی برای ترک‌زبانان به مشکلات موجود در یادگیری زبان فارسی و دلایل این مشکلات پرداخته شود. در میان نظریه‌های زبان‌شناسی مختلف، نظریه‌ی دستور وابستگی فعل را در جایگاه هسته‌ی جمله قرار داده و جمله را حول محور آن مطالعه می‌نماید از این‌رو این پژوهش بر مبنای دستور وابستگی انجام خواهد شد و ظرفیت فعل‌ها و انواع متمم‌هایی که در دو زبان وجود دارد، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱-۲- پرسش‌های پژوهش

پژوهش حاضر با هدف یافتن پاسخ برای پرسش‌های زیر شکل گرفته است:

۱- در زبان فارسی و ترکی آذربایجانی فعل‌های هم‌معنا به لحاظ ظرفیت واژگانی چگونه عمل می‌کنند؟

۲- فرآیندهای تغییر ظرفیت واژگانی در دو زبان کدامند؟

۳- با توجه به جهانی بودن ظرفیت فعل‌ها، یادگیری زبان فارسی توسط کودکان ترک‌زبان تداخل مثبت ایجاد می‌کند یا منفی؟

۴- شباهت ساختار ظرفیتی این دو زبان ناشی از چیست؟

۱-۳- فرضیه‌های پژوهش

۱- به نظر می‌رسد با توجه به جهانی بودن بحث ظرفیت فعل‌ها، مقوله‌ی فعل در هر دو زبان رفتاری مشابه داشته باشند.

۲- فرآیندهای کاهنده‌ی ظرفیت مثل مجهول‌سازی و افزاینده‌ی ظرفیت مثل سببی‌سازی در هر دو زبان موجب تغییر ظرفیت فعل‌ها خواهند شد.

۳- با توجه به نقش ترجمه‌ی تحت‌اللفظی در یادگیری زبان دوم به نظر می‌رسد که تداخل منفی ایجاد شود.

۴- به نظر می‌رسد شباهت‌های ساختار ظرفیتی این دو زبان به دلایل رده‌شناسی نبوده بلکه به دلیل تداخل زبانی می‌باشد.

۴-۱- هدف‌های پژوهش

هدف از این پژوهش بررسی تطبیقی ظرفیت فعل در دو زبان فارسی و ترکی آذربایجانی با استفاده از دستور وابستگی است تا از این طریق شباهت‌ها و تفاوت‌های نحوی دو زبان مطالعه شود. این مهم می‌تواند به پیش‌بینی و حل مشکلات زبانوران این دو زبان در تکلم و آموزش یاری رساند. هم‌چنین بررسی تطبیقی دو زبان می‌تواند نحوه و میزان تاثیر دو زبان فارسی و ترکی را که همزیستی طولانی با همدیگر داشته‌اند، بر یکدیگر آشکار سازد.

۵-۱- روش پژوهش

در این پژوهش که به روش کتابخانه‌ای انجام خواهد شد فعل‌هایی از کتاب «عزاداران بیل» اثر غلامحسین ساعدی انتخاب گردیده و به چهار دسته‌ی ساده، غیرساده، وجهی و ربطی تقسیم خواهد شد. در تقسیم‌بندی فعل‌ها، وضعیت آن‌ها در زبان فارسی لحاظ می‌گردد. از این‌رو بسیاری از فعل‌های مرکب فارسی دارای معادل ساده در زبان ترکی هستند، اما در فهرست فعل‌های مرکب دسته‌بندی خواهند شد و لازم به ذکر است که برخی از فعل‌های ربطی فارسی فاقد معادل ربطی ترکی هستند. سپس متمم‌های اجباری و اختیاری این فعل‌ها و معادل‌های ترکی آن‌ها مشخص خواهد شد. پس از مشخص شدن این متمم‌ها (ظرفیت نحوی) موارد مشابه و

متفاوت در ظرفیت نحوی فعل‌های دو زبان و همراه با دلایل آن بررسی می‌گردد. در این مطالعه برای مشخص کردن ظرفیت فعل‌ها از مطالعات طبیب‌زاده (۱۳۸۵ و ۱۳۹۱) استفاده خواهد شد.

۱-۶- سازماندهی پژوهش

در فصل حاضر یعنی فصل اول به کلیات پژوهش پرداخته شده است که شامل بیان مسئله، مروری بر پرسش‌ها و فرضیه‌های پژوهش، بیان هدف‌های پژوهش، روش انجام پژوهش و سازمان پژوهش است.

در فصل دوم پژوهش‌های مربوط به دستور وابستگی و ظرفیت فعل در دو زبان ترکی و فارسی در میان محققین و نویسندگان داخلی و خارجی جمع‌آوری خواهد شد.

در فصل سوم چهارچوب نظری مورد استفاده در پژوهش، شامل نظریه‌ی دستور وابستگی و بحث ظرفیت بررسی خواهد شد. با توجه به اهمیت ظرفیت فعل در پژوهش حاضر عناصری مانند هسته، وابسته، متمم و افزوده به عنوان مفاهیم کلیدی معرفی خواهد شد.

در فصل چهارم فعل‌هایی از کتاب «عزاداران بیل» اثر غلامحسین ساعدی انتخاب شده و از جنبه‌ی ساختاری طبقه‌بندی خواهد شد. متمم‌های هر یک از این فعل‌ها و معادل‌های ترکی آن مشخص خواهد شد. در ادامه تاثیر فرایندهای نحوی همچون متعدی‌سازی، سببی‌سازی و مجهول‌سازی بر ظرفیت فعل بررسی می‌گردد.

در فصل پنجم ابتدا مروری بر فصل‌های پیشین انجام خواهد شد. سپس پرسش‌ها و فرضیه‌های پژوهش با استفاده از یافته‌های پژوهش بررسی خواهند شد. در پایان دست‌آوردهای این پژوهش و پیشنهادهای برای مطالعات آینده ارائه خواهد شد.

فصل دوم:

پیشینه پژوهش

مقدمه

بحث دستور وابستگی در زبان فارسی مبحثی تقریباً جدید محسوب می‌گردد. با اینکه مقالات و تحقیقات چندی در این مورد انجام گرفته است اما به استثنای دو کتاب امید طیب زاده در باب دستور وابستگی و ظرفیت فعل‌ها و واژگان در زبان فارسی کتاب قابل توجه دیگری منتشر نگردیده است. همچنین تحقیقات نویسنده این سطور نیز نشان داد که در مورد زبان ترکی آذربایجانی و حتی هیچ یک از زبان‌های ترکی نزدیک به آن نیز آثار قابل توجهی وجود ندارد.

در این فصل مروری بر تحقیقات پیشین انجام شده در حوزه دستور وابستگی در مورد زبان فارسی و ترکی خواهیم داشت. از این‌رو پیشینه‌ی حاضر شامل دو بخش است که بخش اول به بررسی پژوهش‌های مربوط به زبان فارسی و بخش دوم به بررسی پژوهش‌های مربوط به زبان ترکی می‌پردازد.

۲-۱- پژوهش‌های زبان فارسی

بخش اول این فصل به مرور پژوهش‌های نظریه وابستگی و ظرفیت فعل در زبان فارسی اختصاص داده شده است.

۲-۱-۱- سیامک مهاجر قمی (۱۹۷۸)

کتاب مهاجر قمی نخستین اثری است که بر اساس نظریه ظرفیت واژگانی در مورد فعل‌های فارسی نگاشته شده است. این کتاب، «فرهنگ تطبیقی و دو زبانه آلمانی-فارسی» است که پایان‌نامه‌ی دکتری مولف آن در دانشگاه فرایبورگ آلمان بوده و در سال ۱۹۷۸ در آلمان منتشر شده است. مولف در این کتاب کوشیده است تا تفاوت‌ها و تشابهات صوری بین ساخت جمله‌های آلمانی و فارسی را از طریق مقایسه‌ی متمم‌های اجباری و اختیاری فعل‌ها باهم مقایسه کند. وی از واژگان کوچک ظرفیت فعل‌ها در آلمانی اثر انگل و شوماخر (۱۹۷۵) به عنوان مدل نظری خود استفاده کرده و فعل‌های آلمانی فرهنگ خود را نیز از همان واژگان برگزیده است. او متمم‌های نحوی فارسی و آلمانی را به ده طبقه‌ی زیر تقسیم کرده است:

(۱) حالت فاعلی

(۲) حالت مفعولی

(۳) اضافه‌ای

(۴) حالت غیرفاعلی

(۵) مفعول حرف اضافه‌ای

(۶) قید مقدار

(۷) قید جهت

(۸) شمار

(۹) مقایسه

وی هم‌چنین برای توصیف متمم‌های معنایی فعل‌ها از ممیزه‌های زیر بهره‌جسته‌است:

(۱) انسان

(۲) غیر انسان

(۳) جاندار

(۴) بی‌جان

(۵) غیرانتزاعی

(۶) انتزاعی

استفاده از ممیزه‌های نحوی مشترک برای دو زبان آلمانی و فارسی، تلویحاً به این معناست که زبان فارسی نیز مانند زبان آلمانی دارای حالت‌هایی چون نومیئاتیو، آکوزاتیو، گنتیو و داتیو است، حال اینکه فارسی اصولاً فاقد چنین حالت‌هایی است. حالت نومیئاتیو در آلمانی غالباً معادل فاعل در فارسی است، اما بین باقی حالت‌های آلمانی و نقش‌های نحوی فارسی چنین تطابق یک به یکی وجود ندارد. استفاده از ممیزه‌های مشترک برای توصیف متمم‌های نحوی دو زبان متفاوت باعث بروز نوعی تعمیم‌دهی نادرست در زبان-آموزان می‌شود.

پیکره فارسی مهاجر قمی بسیار کم، و در واقع محدود به معادل‌های فارسی فعل‌های آلمانی موجود در واژگان کوچک انگل-شوماخر (۱۹۷۵) است. همین امر منجر به مغفول ماندن برخی متمم‌های پرکاربرد فارسی همچون مفعول نشانه‌ی اضافه‌ای، بند متممی، فاعل محذوف و فاعل صفر شده‌است.

در نظر نگرفتن مرز میان عبارت‌های فعلی و فعل‌های مرکب نیز، از جمله عواملی است که باعث استخراج متمم‌هایی شده‌است که در واقع نه وابسته‌ی فعل، بلکه از اجزاء درونی عبارت‌های فعلی می‌باشند.